

**Brecht
c'hoariet
e Breiz**

**H. Gaudart :
Plahig
Meill-Stang**

**Kanaouennou
pobl bet
dastumet
gand Kerlann**

NEVEZ

N° 28

grd

BRUD NEVEZ

KELAOUENN VREZONEG MIZIEG

N° 28 - MIZ HERE 1979

Rener : Andreo Merseur

Sekretour : Jakez Salaun

An oll lizerou ha skridou a zo da veza kaset da : BRUD NEVEZ, 6 ru Beaumarchais, 29200 BREST.

Priz an niverenn-mañ : 8 lur

Koumanant-bloaz :

- priz ordinal : 50 lur
- koumanant-skoazell : azaleg 60 lur
- studierien, soudarded : 30 lur
- broiou estrañjour : 60 lur

Eur houmanant-bloaz a dalvez evid 10 niverenn.

Ar chekennou-bank a zo da veza kaset war-eeun da : Brud Nevez, 6 ru Beaumarchais, 29200 BREST.

Ar chekennou-post a zo da veza laket war C.C.P. Brud Nevez 893-94 P Roazon.

I.S.S.N. : 0399-7014

Disklêriet hervez al lezenn : Trede trimiziad 1979

C.P.P.A.P. : n° 34.627

Ar merour : P.-M. Mevel

Moulet gand Ti-moullerez ar Martolod, er Gelveneg (Imprimerie du Marin, le Guilvinec).

C. evid an oll bennadoù.

N'eus ket a aotre d'embann eur pennad diwar Brud Nevez, heb beza bet an aotre d'henn ober.

Ar skridou hag ar pennadoù a vez embannet e " Brud Nevez ", n'emaint ket da veza laket war gont ar gelaouenn heh-unan, war gont ar re o-deus skrivet anezo hebken.

Ar skridou ne vint ket embannet a vo kaset en-dro ma vez tu.

TAOLENN

- Digoradur	P. 3
- 3 ganaouenn-bobl, bet dastumet gand Kerlann	P. 4
- Naig Rozmor : Me garfe gouzoud	P. 15
- Huguette Gaudart : Plahig Meill-Stang	P. 17
- Y. Miossec : Dreist ar mor braz. XII	P. 23
- P.-M. Mevel : Alhwez an anoïou-leh	P. 33
- R. Derrien : Brecht c'hoariet e Brest	P. 36
- Lizerou	P. 39

Ha prenet ho-peus al leoriou-man ?

NEVEZ DEUET ER-MEZ

- An Dregeriz : **Kanaouennou nevez evid ar vugale** (Ar Helenner n° 11-12) F.
- P.-J. Helias : **An tremen-buhez** (Emgleo Breiz) 40 F.
- J. Le Du - Y. Le Berre : **Dictionnaire pratique français-breton** (Studi n° 12) 15 F.
- P.-J. Helias : **Eun den maro ha ne goll ket e benn** 3 F.
- P.-J. Helias : **Tan ha ludu** 15 F.
- Maria Prat : **Peziou-c'hoari** 5 F.
- Maria Prat : **Peziou-c'hoari all** 10 F.
- Ernest ar Barzig : **Buhez ha Faltazi. Eil levrenn** 18 F.
- Lan Inisan : **Emgann Kergidu** 40 F.
- G. Kergourle :
Bitekle, pe War hent ar baradoz 20 F.
- F. Broudic : **Roll al leoriou hag ar pennadoù bet embannet e brezoneg e 1975** (Studi n° 10) 15 F.
- Yann-Goulven Morvan : **Textes choisis dans Feiz ha Breiz** (Studi n° 11) 15 F.
- A. Merser : **Précis de grammaire bretonne** (Ar Helenner n° 10) 10 F.
- F. Falc'hun : **Nouvelle méthode de recherche en toponymie celtique** (Ed. Armoricaïnes) 10 F.

GOULENNIT AL LEORIOU-MAÑ DIGAND
BRUD NEVEZ
6, ru Beaumarchais - 29200 Brest
Konta 15 % ouspenn evid ar mizou-kas.

Digoradur

Setu amañ 28ved niverenn « Brud Nevez ». Enni, e kavoh da lenn kanaouennou-pobl, barzonegou, eun danevell, rentau-kont...

Eur ger diwar-benn ar hanaouennou-pobl, a grogom d'embann diwar an niverenn-mañ. Pa oa Kerlann mestr-skol e bro-Dreger, eo e-noa bet dastumet anezo. Adskrivet e oant bet gantañ e 6 kaier, e-noa roet da Loeiz Roparz goude ar brezel. Siwaz, levezonet ma oa gand ar brezoneg « lennegel », e-noa « reizet » traou 'zo, ha dibosubl eo bet a-liez adkavout ar stumm gwirion. Evel m'emaint - hag evel m'emaint, eo prisiuz braz o zalvoudegez - e vint moullet er gelaouenn, euz eun eil niverenn d'eben, ha goude e tleje beza savet eul leor ganto.

Leoriou, drez, a zo o tond er-mêz ar zizuniou-mañ. Daou gand « Emgleo Breiz », unan all, gand « Brud Nevez ». Unan a gaver da breiz a-benn bremañ, eo eun dastumad all a varzonegou gand ar skrivagner-meur Per Jakez Helias. An daou all a deuy er-mêz a-barz pell : adembannadur hir-gortozet danevellou Jakez Riou, - hag e varzonegou da heul - hag eun dibab deuz ar gwella danevellou bet embannet e « Brud » ha « Brud Nevez ».

Fiziañs on-eus e rayo an oll ar braca digemer d'al leoriou nevez-ze.

DISTRO AN DEN YAOUANK

D'an oad a driweh vloaz
Me 'm-oa 'n em brometet
A-raog bloaz warn-ugent
Ne vijen ket dimezet. } *teir gwech*

Deut d'am bloaz warn-ugent
Ivez, d'an daou, d'an tri,
Ar martolod yaouank
D'ar gêr ne deuas mui.

Ha me ober eur soñj
Ha neuze eur soñj all
Ha lakaad em spered
Da gemer unan all.

'Benn eur pennad goude
Er gêr eñ oa rentet;
E ti e vestrez koant
Loja 'n-eus goulennet.

— « Sao 'ta, va dous Mari
Da zigeri an nor,
Rag da vignon karet
Diganez houl digor. »

— « Nann, nann, ne zavan ked
Da zigeri an nor,
Rag me a zo kousket
Gand va muia-karet. »

— « Asa, va dous Mari,
Ha te 'peus dizonjet
Ar soñjezon sekret
Din-me poa lavaret. »

— « Salokras, den yaouank,
Dizonjet n'am-eus ket
Ar soñjezon sekret
Dit-te 'm-oa lavaret. »

— « Koulskoude, dous Mari,
Ez eus bet meur a gaoz
Aliez ganeom-ni
'Pad an abardêziou-noz. »

— « Me zoñje din neuze,
Pa vijes deud d'ar gêr,
N'ez-pije ket sellet
Ouz eur plahig ken dister. »

— « Pa vijes bet war 'n hent
O vale, ' klask da voued,
Te 'm-bije kemered
Gand kalz enor ha resped. »

— « Koulskoude, dous Mari,
Ni 'n-eus kollet amzer
En eur ziwall ar zaout
En eur horn er parkeier. »

*Bet klevet gand Kerlann e eured
F. Kervella, e Plougastell-Daoulas.*

MESTREZ AR HLOAREG

Me a zo eur hloareg yaouank
A zo va zi en bord ar stank,
Biskoaz n'am-oa laket va foan
Da garoud plah nemed unan.

P'edon e Kemper o studi
Skrivas va mestrez lizer din :
Skrivas va mestrez lizer din :
« Deus d'ar gêr buan, heb dale
Pe 'n em weli ken em buhez. »

Pa oan o tond gand an hent don
Me a gleve glazou o son;
Eun taol a skoas em halon :
« Piou 'ta zo klañv 'barz ar hanton ? »

P'am-eus soñjet ha dizoñjet :
« Ha klañv ve va muia-karet ? »
Pa oan o tond e-barz an ti
Oa eur beleg ouz he noui. »

Me 'n em lakeas war benn va glin,
Warnezo o-daou a-benn ar fin;
Pa oa êt an dud ahane
Oan êt da gichenn he gwele.

« Kloareg, ouel ket blamour din-me,
Gouel abalamour da Zoue;
Gouel abalamour da Zoue
'N hini ofañsom-ni bemdeiz. »

Ha neuze me mond da Bariz,
Gand va leoriou dond war va hiz;
Pa oan erru war an hent braz
Ha me 'n em gavoud gand eur groaz.

Ar veleien gwisket e gwenn
Gase 'n douar 'n hini garen,
O vond dre 'n hent en eur gana,
Me ya dre 'r park en eur ouela.

Pa oan êt e-barz an iliz
War mên al leur e taoulinis,
War mên al leur e taoulinis,
Gwasa ma hallen e ouelis.

Goude me zo êt war he bez
Da houl ar hras digand Doue
Da houl ar hras digand Doue
Ma weljen anezi en buhez.

Pa oan o tond gand an hent braz
Eur plah yaouank me rañkoñtras,
Eur plah yaouank gwisket e gwenn,
A lavaras din evel-henn :

« Kaset on amañ gand Doue
Da lared dit chañcha buhez,
Pehed re 'liez peus-te grêt
O klask darempred ar merhed. »

.....
Amañ zo eur vodenn spenn-gwenn,
Amañ e ran va finijenn;
Kenta overenn a lorfet
Gand Doue me vo dilivret.

*Bet kanet da Gerlann e Montroulez
gand Anna Brezel, d'an 30 a viz gwengolo 1931.*

MARI, AR PLAH FRIANT

War don : Paotr Elliant.

*Diwar eur follenn bet gand an Itron Kras, St Filbarz.
Kerlann.*

Didostait, tadou ha mammou
Ha c'hwi ive tud yaouank
Da zelaoui, me ho ped,
Mari ar plah friant.

An hini 'deus c'hoant eksplika
Penn-da-benn he buhez
Heb lavared netra ken
Nemed ar wirionez.

Me oa c'hoaz em havell
Va mamm a lavare
Vijen bepred o krial
War-lerh ar wazed.

Mez pa oan deut da zoñjal
E oa eur wirionez,
Rag an natur euz an den
Na cheñch ket aliez.

Va oll gerent din-me
Da tud a zevosion
Hag o-doa c'hoant d'am deski
Ar wir relijion.

Pa oan en oad a eiz vloaz
Me a oa bet kaset
Evid beza desket mad
E ti ar seurezed.

Pa oan-me deuet en oad
D'ober va fask kenta
Ouien nebeud katekiz
Mez lenn mad ha skriva.

Desket am-oa ive c'hoaz
Kôzeal ar galleg
'Vid parlant ouz ar beleg
Ne oan ket ambaraset.

Va zad ha va mamm
Laras din eun devez :
« Ni 'n-eus soñjet, o ! merh
C'hwi yelo da seurez. »

Kement-se reas din-me
Tourmant ha poan spered
Me an hini a gare
Kement an oll wazed.

Koulskoude en amzer-ze
N'am-oa ket kalz a skiant;
Ne anavezen ket ar béd
Evel ma ran bremañ.

Mez natur ar plah friant
A oa ennon dija
Ha n'eo ket er houantchou
E oan o klask beva.

N'emaon ket o hoapaad
Tud ar relijion,
Mez karakter ar seurez
N'ema ket em halon.

O vond bemdeiz d'an overenn
Ha da zakramanti
Ar soñj 'ma ket em spered
Ne hellan ket pedi.

Rag pa deuan da zoñjal
Pegement a boaniou
N'he-deus ket eur plah friant
Da zoufra er houantchou.

O pedi, o pedi
Atao hag e-vihan,
An dra-ze ne deo ket afer
Mari ar plah friant.

Va zad, va mamm laras din
Gand eun er kounnaret :
« Ma ne yafoh ket da seurez,
C'hwi labouro er gêr. »

Digand kalz a drubuill
C'hwi labouro bemdeiz
Gouzoud a rit, plahig paour,
N'ema ket braz ho tanvez.

En desped da gement-se,
Me vezo atao kontant.
Va diouvreh a zo mad
Evid gounid arhant.

Me na labourin ket douar
Me vo kemenerez
Hag a blij kalz gwelloc'h din-me
Eged beza seurez.

Pa oan en oad a zeiteg vloaz
E komañsas an dud
Digand o zeod milliget
Da rei din-me gwall-vrud.

« Honnez zo eur plah penn-skañv »
A lavaras unan,
« Hag a ya war-lerh an oll
Eun tammig Mai Friant.

Gweled a ran anezi
E-barz peb asamble
E rank beza atao en « tente »
Pe plañch an ostaleri.

Asamblez gand an oll dud
Ar re vraz ha bihan
Koulz paour ha pinvidig
'Tispign he zamm arhant.

Pa oe deuet an eur
Evid distrei d'ar gêr,
Mari ar plah friant
A gav berr he amzer.

Gortozit, eme Mari,
An amzer a zo brao,
'Benn eun eur pe ziu amañ
Ne vo med noz atao.

Honnez a zo heñvel
Ouz al lapous kaouenn;
Hennez ne gar ket bale
Keid ma vez sklerijenn.

Gand Mari ar plah friant
E c'hoarvez memez tra
Eo red dezi gortoz an noz
'Vid mond da lapousa.

Setu va mamm neuze
O kleved kement-se
E teuas aon dezi,
Reas kenteliou din-me.

« Diwallit eta va merh,
Demeuz ar bed trompluz,
'Vel pa valeit war ar hler
'Ma meurbed dañjeruz.

An hini chom plomm 'n e zao
Hennez a hell kerzed
Mez pa zoñjoh nebeutoh
C'hwi vezo diskaret.

Digarezit 'ta va vamm,
Me gred c'hwi eo peus « tor »
Rag ho merh a zo gouest
Da ziwall he enor.

N'ema ket red deoh, gredan,
Beza ambaraset,
An dud yaouank zo bremañ
A zo sivilizet.

Ya, gouzoud a ran, va merh,
Penaos out eur plah fin,
Na gredan lared 'm-eus leh
Da gemered chagrin.

Dillad a vo roet deoh
Demeuz ar re gaerra;
C'hwi labouro gwelloh
'Vid galloud o fêa.

Eun devez dreist d'ar re all
Me en em wiskas kaer
Da voned da denna va foltred
Beteg kêr a Gemper.

Gand va hamaradezed
Heb beza kalz jenet
Ar mimi (1) 'barz em herhenn
Setu me partiet.

'Benn oa deut va foltrejou
Me oa meurbed kontant,
Rag kalz kaeroh edont c'hoaz
'Ged ne zoñje din-me.

Tridal ree va halon
Pe gleven lavared :
« Homañ eo ar brava plah
Am-eus biskoaz gwelet. »

Modest e vijen atao
Gand va gwiskamanchou
Gwisket kaer 'vid galloud mond
D'an oll asambleou.

Beza zo c'hoaz kalz merhed
A gar beza gwisket
Gand galoñsou war o breh
Evel jeneraled.

Rag se 'ta kamaraded
Ne veh ket estonet
O wel'd eur plah evel don
Karet gand ar baotred.

Tarliperien euz peb bro
A zeuas d'am goulenn
Deuz Elieñ, Tourh ha Kore
Ha memez Rosporden.

Unan all a zeuas c'hoaz
Euz a barrez Erge,
Mez re vraz oa e vragou
'Vid kôzeal ganen.

Re vraz oa e vragou
Ha re verr e chupenn
Evid galloud kôzeal
Gand Mari bleo melen.

Dre ma'z eom pell deuz ar gêr,
An traou ya war fallaad
Ne gavan-me, resped deoh
Nemed eun Drandoue (2).

Drol e kavan e barlant
Hag e wiskamanchou
Teir ruban euz e dok
Babouz euz e henou.

Beb sadorn vez e Kemper
O werza aldouar (3)
Ne vank dezañ nemed eur plah
Evid kaoud berr e amzer.

Bez' 'n-eus eun ti, eur jardin,
Hag ive kalz arhant.
Jamez vez gwelet ludig (4)
Lavare din e-unan.

Setu va mamm neuze
'Kleved ne oan ket kontant
Dimezit gantañ, va merhig
Hennez 'n-eus kalz arhant.

Gwelloc'h e kavan beza paour
Eged beza pinvidig,
Eged kemer da bried
Eun Drandoue ludig.

Me lavaro deoh, va mamm,
Piou rankan da gaved;
N'eo ket red beza pinvidig
Ma vez eun den renket.

Eur paotr fur ha jentil
Hag eur paotr digourdi
Am-eus esperañs da gaoud
'Raog mond da zimeri.

F. Benoît - Bet dastumet gand Kerlann.

- (1) *eur Bigouter* (eul Lantig)
(2) *eur Bigouter* (eul Lantig)
(3) *avalou-douar*
(4) *e rud*

ME 'GARFE GOUZOD

Piou a gano ar brava
Kantik ar menezioù
Ma n'eo ket ar mud eo ?

Piou a dañvo ar gwella
Peoh diweluz an aotchoù
Ma n'eo ket an dall eo ?

Piou a glevo ar frêsa
Sioulder ar mêzioù
Ma n'eo ket ar bouzar eo ?

O, va Doue, daoust ha red e ve
Beza bouzar, dall ha mud
Lavar din, evid da gompren ?

FALTAZI

Na berr eo peb tra !
Tañvet am-eus va henta karantez
E beg eun dourell,
Gand an avel o trei en-dro din,
Ne oan nemed eun êzennig
O klask tapoud al loar
Med al loar a oa re uhel,
Setu am-eus faziet,
O c'hoantaad al loar
A oa war al lenn,
E penn an tevenn.

PLANEDENN

Elez an neñv digorit frank hoh eskell
Da guzad an tenerra torfed
Ha c'hwi tud vad, o na varnit ket
Kalonou o-deus re houzañvet
Rag ar barner 'vezo d'e dro barnet.
Soñjit kentoh na kriz e vez planedenn
Ar garantez gouestlet d'an deñvalijenn
En an' Doue na va barnit ket !
Klevit Mari-Madalen heh-unan,
Diskennet e-kreiz va anken,
O lavared din evid va 'frealzi
N'eo ket bet dalhet he 'fehede outi (bis).

Naig Rozmor.

Plahig Meill-Stang

Ya, ya, gwir eo, eun istor diwar-benn va bugaleaj emañ o teurel deoh eur wechad c'hoaz. Erruo eun deiz marteze ma vin erfin diliammet diouz va bugaleaj. P'am-bo kontet piz burzudou ha darvoudou va oad tener, ar parkeier, ar gwari-mier, hag ar stêr, ar skoliou... hag ar skolid-louarn, ar c'hoariou garo hag al labouriou-hañv, al levenez hag ar glahar, va zi, va zud ha va amezeien... neuze e hallin, pareet diouz ar hleñved-bugaleaj, ar spered dieubet, prezeg euz on bugale hag a goll o ene, ar yez hag a varv, an tadou dilabour, harlu on breudeur war-zu broiou estren e-keid ha ma teu an estrañjourien da alouba an tier dilezet, ha lavared penaoz e teu eur vro da veza eur vroad tud koz, eur vro hag a varv goustadig.

Med, en eur hortoz, selaouit diganin an istor-mañ c'hoaz.

.....

Ar vestrez a roas deom an danevell-mañ da aoza : « Vous connaissez une maison abandonnée. Décrivez-la et racontez vos sentiments. » Evid pezh a zelle ouz va zantimantou ne oa ket stard rag n'am-boa ket va far da zisplega dre ar munut zantimantou faltazieg, ijinet ha kempennet d'am giz, ar re wir a jome peurliesha kuzet em ene. Med an ti dilezet ? Peleh e kavfen eun ti bravig-tre distrujet, dismantret, rivinet, en e boull, evid ma rafen eun danevell a lakfe va hamaradezed da grevi gand ar warizi hag ar vestrez d'am gourhemnnaoui ?

« — Mamm, ni on-eus eur redaksion d'ober war eun ti dilezet. N'anevezan ket eun ti er stad-se tro amañ.

— Nann sur, tro amañ, med c'hwi hag a zo atao o furchal hag o ruza ho « treidou » dre ar parkeier, na lavarit ket din ne avevezit ket Meill-Stang ? Ha me ' lavar, aze ho-po en

nebeud a draou da zisplega war eun ti, hag eur veill zoken, ha bez' ez eus ivez, soñj mad am-eus, eur forn hag eur hraou-marh, eur harr-di hag eur hrignol tra a-walh da blijoud deoh me' gred, hag eun danvez hir evid ho skrid ! »

Meill-Stang ... Pellig, eul leo bennag ema Meill-Stang diouz on gêriadenn. Red e vo din treuzi meur a bark, pignad war meur a gleuz, diskenn meur a wenojenn striz, med se n'eo ket evid ober aon d'eur plah kuriuz ha lijer evel don. Ha setu ahanon, eur yaouvez vintin a viz Kerzu gand eun tamm paper hag eur hreion em sakod tavañjer o lakad da zeni ha da stlakal va boutou-koad war an hent kaledet. Drailennou brumenn a jome staget c'hoaz ouz skourrou du ar gwez dero ha kistin, uhel-uhel a-uz d'am fenn. Va anal dirazon a ree kourmoulennoù fentuz. A ! an amzer-ze ne blij ket din, an natur a oa ken trist ! Trouz ebed war ar mêz. An araduriou a oa du, toket a riell. Delien ebed o krena e penn ar bran-kou... Sur en em goache an dud en o zier prenet rag n'en em gavis gand den ebed en henchou don, hag an aon a groge goustadig em garloñchenn mouget ma' z oan gand difiñv an natur.

Goude beza treuzet ar parkeier, heuliet ar gwarimier ouz torr ar run, e tiskennis gand eun hent-karr meinieg, riblet ouz eun tu gand kleuz ar prad hag ouz an tu all gand eur waz a c'hoarie he froud en eur deurel he dour eoneg war vord an hent. Erfin e tigouezis e porz Meill-Stang.

O sur ! d'an nevez-amzer, pa darze ar bisigou arhant flour e haleg tort ha gwevn bord ar ster, pa ziwane a-viliadou er fozioù bleuniou-koukou ha bleuniou-lêz, hag er prajeier druz an troioù-heol gwenn, pa gane ar stêr sioulaet goude ar skluz, etre e ribloù haleget, e oa heñvel ar horn-bro-ze ouz eun tamm baradoz; med, aze, en devez kriz-se a viz Kerzu, ne hallen selled dirazon nemed ouz ar mogerioù rivinet, an toennoù krevet, ar rod vreïn, ar werjez gouez aloubet gand an drêz, ar hommoù priellek, ar savadurioù-ze gronnet gand runioù goloet a vruskoajoù noaz hag a lann seh, hag o stoka tro-war-dro trouz bouzaruz ar stêr teoet gand glaoioù an devezioù a-raog.

Ne chomis ket pell e porz Meill-Stang, just eun taol-lagad, eur zell prim, a-walh evid ober va skrivadur. Al leh hag an amzer ne oant ket evid va brouda da stlejal...

Erruet war beg an duchenn e-leh ema savet on gêriadenn, en em gavis gand va mamm-goz hag ez ee da rei beterebez d'he loened :

« — Peleh emaoñ bet gand eun amzer ken yen, Mari ruz-boutou ?

Euz Meill-Stang emaoñ o tond. Med n'emaoñ ket chomet pell, ken trist ema ar veill rojet (1) e-giz-se !

— Che ! kouezet eo ar veill en he foull abaoe m'e-neus ar gwalleur forset Herve Prad da werza e vadou ha da guitaad ar vro gand e famil.

— Eur gwalleur, Nèn ? O ! kontit an istor din.

— A ! Malloz din da veza digoret re frank va beg; sellit ar marmouzig-mañ a lamm warnon dioustu... Hum ! Ha c'hoant ho-peus da ranna va fredig dreud ? Emaon va-unan hirio, ho tad-koz a zo eet da skoazella Anna Ti-Bleiz gand e jao. »

Ha me da haloupad kuit ha da houlenñ aotre digand va vamm... amzer eun tenn ha prest e oan, digor frank va diskouarn, da selaoui an istor prometet, e-pad ma sikouren va mamm-goz da aoza he merenn ha da zebri anezi - soubenn rouz ha restachou yod-kerh fritet, a ! na saouruz ho friko, va Nèn ! -.

.....

Eun hanter vloaz' zo, nebeud goude e wreg, e varvas perhenn Meill-Stang, Loeiz Prad, e ano. E veill e lezas gand e vab Yann, eur paotr-yaouank koz oajet a zaou-ugent vloaz hag ouspenn marteze, eur riboter laouen a ruille hag a gouske'er fozioù muioh eged e dro. Ne hallin ket diskleria e-doare penaoz e kavas or Yann da fortunañ gand eur vigou-denez yaouank a oa deuet da vatez en eur plas (2) bras, e kêriadenn uhella. Karantez Yann evid Mari, se ne oa ket drol, rag ne oa ket eun droug-plah (3) anezi, pell-ahano ! - med karantez Mari evid al lonker-se ? Gwir eo e ouie farsal ha trei brao e goñchennoù, ha gwir eo ivez e veze eur gwall gi - labour pa veze war yun. Ne oa ket greet choloni (chari-vari) evid ar fest zoken, rag ar baotred yaouank atao prest d'ober jeu, en em gave glaod (4) ha gwan pa lake Mari he daoulagad du warno. Goude o dimezi, rebech ebed da daol da Yann hag an aferioù a goueze war an daou bried. Eur paotr anvet Herve a oa ganet dezo. An amzer da weled e vab o vrasañ ha da veza krennardig, ha setu Yann paket lip-ha-lip (5) gand eun taol-anoued kouezet war e skevent. Pa zimezas Herve gand Von' Gernez eur plah koant a-walh,

(1) rojet = distrujet.

(2) plas = feurm - (3) droug-plah = divalo - (4) glaod = sod - (5) lip ha lip = a-daol trumm.

leun he zah a skoedou med eur penn-skañv anezi hag eul lipouzerez evel m'eo eur pehed war-ar-mêz, e chomas Mari sioul en he horn, he daouarn kroaziet war he barlenn. Ne oa eur gudenn evid den ne blij ket he merh-kaer dezi, med biken warlerh ne oe geriou c'hwero etrezo.

Goustadig ez ee Mari Meilh-Stang war fallaad, deuet e oe da veza eur skeud du krommet, daoulagad kleuziet dezi en he dremm melen. Gouzañv a ree, bemdez-bemnoz - a-boan ma teuz eun huanad a skuizder gwech-an-amzer er-mêz euz he muzellou dislivet - med he foaniou a oa didanet gand karantez he merh-vihan Nonn, ha pa varvas, e lavare an dud ne oa ket marvet a-grenn rag Nonn a oa heñvel-mik outi, bizaj, spered ha kalon.

Eur pennad bleo gell, daoulagad du, askorn-jodou uhel, eun tal ledan, eun dremm c'hwek... Nonn. Eur horvig mistr, daouarn skañv ha prim... Nonn. An avel hag an heol, an dour hag an tan, an douar hag ar mor, an oll natur a oa e ene ar bugel-se. D'he zrizeg vloaz, echu ar skol ganti, e wraie, e walhe, e poaze ar boued, e taole evez war ar re vihan, e kane hag e laboure a-hed an devez, eur vaouezig vad, a ree kenkoulz hag he mamm, marteze gwelloc'h. Von' a gave atao digareziou da heulia he gwaz pa 'z ee da gas e zahadou gwiniz ha brenn d'ar goñgned (6) braz ha d'ar gouerien baour. Hag int o-daou war ar harrad. Hei ! a lavare Herve Prad. E skourjez a stlake hag ar harr a bigne hardi an hent meñeg en eur wigourrad. Aliez a-walh e veze noz-du pa gleve ar vugale Prad moueziou o herent o tiskana e-pad ma tiskenne ar harr, stroñs-distroñs. A-wechou e stoke eur rod ouz eur mên, ar harr a vralle, klevet e veze Herve o vallozi ha Von' o c'hoarzin skiltr. Pa zigouezent en ti, Nonn, sioulleet, a ree van da gousked.

Goude Nonn, e oa bugaligou all, Perig hag a oa c'hweh vloaz, Maï ha Gaed an diou hevellez, tri bloaz. Nonn a daole evez war he breur hag he c'hoarezed, siriuz evel ma ne oa ket he mamm, siwaz ! Ma ! ne lavar ket ne soursie ket Von' Meilh-Stang diouz he bugale, nann ! pell-a-ze ! - Eur vamm garantezuz e oa. He bugale a veze poket ha moutmout-net aliesoh eged ma veze greet war-ar-mêz. N'he-doa ket he far da gana « Toutouig lada » ha da lakaad an diou re vihan da zailla war he barlenn ha da skignnal pa zistage « Hei, hei, marhiig lae, deom d'ar foar, da Gemperle »... Med pennig skañv anezi e kave gwelloc'h reddeg d'eun tu ha d'an tu all, en henchou hag er foariou... Ne oa ket evid beza sklavourez en eun ti pa 'z he-doa tu da haloupad, dieub.

(6) kôgn = peizant pinvidig.

Eur gwener goude kreisteiz e stagas Herve ar marh ouz ar charbañ evid mond da foar Gemperle. « Nonn, va merh vraz, diwallit ar re vihan », a lavaras Von' en eur voucha d'he bugale. « Na lezit ket anezo da guitaad ar porz. Ha c'hwi Perig, chomit reizig gand ho c'hoar goz, ha na lakit ket anezi da grial warnoh. C'hwi ' vez aliez eur paotrig disentuz. N'it ket da hoari re dost euz bord ar stêr mod emañ boazet. Me ' zigaso deoh pephini eur vriocheñn, med bezit fur ! » Ha setu an daou bried er wetur, Von' o heja he dorn e-pad ma lake Herve Prad e foued da stlakañ war grouezell wagennuz ar jao.

Nonn a dennas eur skaon er-mez, a azezas ouz moger loued an ti, hag a grogas d'ober stamm. Perig a furche er heuziou hag an diou re vihan a rede an eil warlerh eben en eur youhal.

An amzer glouar a oa deuet erfin, goude eur goañv kriz hag eur penn-kenta nevez-amzer glaveg hag aveleg, hag an heol a domme flour leur ar veill. Ar peoh a rene war ar mêziou, eur peoh luziet hepken gand trouz ar stêr ha tabuto al laboused. Nepell, en eur gildroenn eur brouskoad a gerez gouez e bleuñv a daole e sklerijenn wenn war rohellañ loued ar run. An avel skañv a lake da grena ha da skedi deliou tener ar pupli hag ar bezo. Er werjez e tigore bleuniou mistr roz ha gwenn ar gwez-avalou hag ar gwez-polos. « Dao vo deomp mond da gutuil' « kleierigou » (7) glaz » a lavaras Nonn dezi he-unan. An abardaer a basae er sioulder. Goude eun taol-lagad en diabarz d'an orolach, e hopas : « Ale ! Poent eo mare merenn-vihan, ha poent mad zoken ! Dija pemp eur ! eur vez ! Perig ? Peleh emañ paseet va lakez c'hoaz ? Perig ! Perig ! A ! va loen pitouch ! Ne responto ket bremañ sur, hag e tigouezo a-benn em-bo distlabezet an traou diwar an daol. Deuit atao, c'hwi ho-tiou ! » Nonn a dommas he hafe ha lêz evid ar re vihan, hag a drohas eun tamm bara da bep hini. A-sil e kroge ar gounnar enni. Er-mêz euz an ti ez eas en eur hopal : « Perig ! Na rit ket goap ouzin, hein ! Na lakit ket ahanon da araji ! » Den ne responto atao. Neuze e komañsas Nonn da gaoud aon. Tostaad a reas ouz ribl ar stêr hag e selles tro-war-dro. Treuzi a reas ar pontig pleñk a base war ar ganol e leh e rede douriou ar veill, ha spontet e laoskas eur griadenñ vantruz pa welas korvig he breur gourvezet en dour. Mod e oa degouezet en darvoud ? Emichañs ar hrouadur e oa fellet dezañ treuzi ar stêr gand ar fardellig med red an dour hag a oa gwall-greñv el leh-se e noa bountet anezañ war eur roh lemm ; ar bugel semplet, e-noa ruiilet pelloc'h, hag ar horv a oa chomet gennet etre daou ven. Ha beuzet Perig.

(7) kleierigou = jacinthes sauvages.

Penaoz konta santimanchou a hlahar, a aon, a zizesper hag a zraïlle kalon Nonn e-keid ha ma tenne ar horv diouz an dour yen, ha ma sache anezañ en eur boania euz ar red a ree dezi riskla war ar mein lampr ? Erruet en ti, e tiwiskas dillad glebiet ha saotret he breur, e torchas ar horvig paour, e pakas anezañ en eur holoenn hag eh astennas anezañ war e wele. Neuze eh azezas war ar bank e-kichen ar gwele en eur floura dorn sklaset he breur. Krena a ree, ha mellou daerou a goueze hep paouez war he barlenn. Ar re vihan a zelle outi gand daoulagad spontet.

An noz a oa tost da goueza war ar roziou pa oe klevet ar harr o wigourad en eur ziskenn an hent. Herve Prad a zisternias ar marh. Von' a zeuas en ti, he brehiou leun a bakadou. Eun taol-lagad war an tiad... hi a harmas. Ar hevellezed, eet skuiz o ouela, a oa morgousket, o fenn war an daol. Nonn a droas daveti eun dremm koeñvet ha daoulagad iskiz en eur valbouza :

« Va breur ' zo maro, mamm. Dre va faot eo beuzet va breur, mamm... »

.....

« Ha c'hwi a ouel ivez, ma loenig ? a houlennas va mamm-goz. Ped kwech e vez gwelet traou terrupl evel-se war-ar-mêz. E-giz-se e vez planedenn an dud paour. »

Digouezet em zi e krogen em skrivadenn, med ne bregen ket euz plahig Meill-Stang.

H. GAUDART.
12.01.1977.

DREIST AR MOR BRAZ

XII

NEDELEG E NEW-YORK

Eur wech distro d'an otel, ez eo mall ganen debri va hoan.

Ar zal a zo atao ken teñval hag er wech all, gand he gou-lou ruz, nemed ez eo bet kempennet eun tamm evid dige-mered an dud o-do c'hoant dond diwezatoh da zebri fiskoan Nedeleg ha da zañsal goude. Garlanteziou paper a beb seurt liou a zo laket amañ hag a-hont a-zistribill ouz ar zolier, med atao ez eus re nebeud a sklerijenn; ne weler koulz lavared nemed eul liou da doud ar garlanteziou : toud int du nemed ar re anezo a zo greet gand paper arhantet.

Me, ne chomin ket da fiskoania. N'emaon ket ken en oad da chom da veilla ken diwezead na da ober korvadou evel ma vo greet amañ. Ouspenn e kavan kalz re ger ar pred.

Da begement e kav deoh e teufe deoh ober ho paotr mad amañ emberr ? Gwir eo ez eo kontet er priz toud an traou e-pad an abadenn : ar pred, an evachou, an dañsou ha toud an ebatou all. Med n'eus forz pegement a draou a vez kinniget deoh, e rankfeh tenna euz ho yalh pemp dollar hag hanter-kant, da lavared eo war-dro deg skoed ha pevar-ugent. Ne gav ket deoh ez eo gwall ger ? Evidon-me, da vihan ez eo kalz re.

Ne gredan ket ivez e vije bet kalz a dud oh ober fest-noz en otel, rag n'em-eus ket klevet an disterra trouz e-pad an noz. N'eus bet na trouz na dizurz ha n'em-eus greet nemed

eur housk euz nav eur beteg seiz eur diouz ar mintin. Furroh eo an dud dre amañ, kredabl, eged e Breiz hag er Frañs. E Pariz pe e Brest, e vezer dihunet n'ouzon ket ped gwech e-pad noz Nedeleg pe e-pad noz diweza ar bloaz.

Goude va hoan, pa en em gavan em hambr, e klevan an dour o tiruilla euz an neh, dre ar solier, em baill da en em walhi. Eul lamm war an telefon hag e lavaran dioustu da baotr ar buro an tamm darvoud. Prest goude klevan skei war dor ar gambr. Piou a gav deoh a gavan neuze dirazon ? Daou baotr du, daou ajant-polis ! Goulenn a reont diganen petra a zo en em gavet. Diskouez a ran dezo an dour o koueza. Pa welont, e vousec'hoarzon, e hejont o diskoaz hag ez eont kuit heb lavared ger. N'o-deus ket an êr da veza gwall chalet gand ken nebeud a dra. Soñjal a ran o-deus re a drabas o klask mired ouz al lamponed da zailla war an dud er ruiou ha zoken en tiez kerkent ha ma vez deuet an noz. Rag amañ an dud, henn lavared a ranker, a vev gand an aon rag al laeron. Abalamour da ze ne gavfe ket dre ar vro eun odel braz hag a ne vefe ket ennañ daou pe dri boliser karget da veilla warnañ noz-deiz, hag ouspenn e pep kambr eun tamm paper war an nor, merket warnañ an dra-mañ : « Aotrou (pe Intron), red eo deoh heulia mad ar huzul-mañ : a-liez e teu tud da glask antreal dre forz er hambrou. Setu eo dleet deoh, kerkent ha ma'z oh erruet en ho kambr, lakaad ar chadenn war an nor. Ne zigorit da zen ebed a-raog beza sellet mad piou eo dre al lunedenn vihan a zo war an nor. » Rag war dor pep kambr ez eus eun tamm lunedenn vihan (n'eo ket brasoc'h eged eur bizenn), med drezi e heller gweled mad ha skler penn an den e-neus c'hoant dond er gambr. Med bez' ez eus ivez, e-kichen an alhwez, eun tamm chadenn ouz an nor hag a heller staga ouz ar post : neuze ne hell den dond e-barz en desped deoh.

Kredi a ran a-walh ez on divennet mad gand an traou-ze. Med ne roont ket din eur skeudenn gwall gaer euz ar vro nag euz kêr New-York.

EUN DIVERRA EUZ AR BED

En devez war-lerh emañ deiz Nedeleg. Eiz eur eo pa 'z an er-mêz euz va hambr. N'eus den all ebed c'hoaz war-zao en odel. Kaer am-eus trei en ti ne welan na mestr na mevel. « Amañ, avad, emezon ennon va-unan, n'eus ket kalz a bres war an dud, na da zond d'o labour, na da zond da glask o dijuni ! » Hag e rankan gortoz beteg eiz eur hanter.

Gwir eo ez eo noz c'hoaz.

Med, da eiz eur hanter, en eun taol-kont, e sav buhez endro din : ar goulou a elum en oll lampou asamblez ; sal ar hafe a zigor ; tud a deu da houlenn o dijuni ha tud a deu d'o servicha. Med pebez tro souezuz ! Dirazon ez eus eur wech all eun diverra euz ar bed. En tu dehou ez eus, azezet em hichenn, tri Chinaad hag eur Chinaadez, melen-du o hro-henn, rond o fas ha ken du o bleo ha plu eur vran ; dirazon, eun Amerikaner yaouank, koulz lavared gwenn he bleo melen, hag eun den hanter-du, deuet, soñjal a ran, euz kreisteiz an Amerik ; en tu kleiz, tri boliser yaouank, ken du hag an dua morian euz an Afrik, ha daou pe dri den all, Spagnoled pe Italianed. O servicha, ez eus eun Amerikaner etre daou oad, melen-gwenn he bleo ivez, rust an traou ganti, ha daou vell morian, braz ha ledan, laouen ha seven. Tour Babel ! neketa ?

Da zeg eur, ez an d'an overenn-bred, da iliz Santez Lusi am-oa kavet deh tost d'an odel. Homañ a zo eun iliz vihan brik ruz. He zour, karre, a zo war e veg eun tammig toenn mein glaz. Heñvel eo eun tamm euz an ilizou roman a vez gwelet e kreisteiz Bro-Hall, gand eun doenn volzeg a-zioh an chantele, nemed ar pilierou, ha kaer a-walh gand o rouden-nou fin, a zo pilierou houarn. Ar mogerioù, en daou du, hag ar heur, a zo kinklet kaer. War an aoter ez eus berniou fleur a beb seurt liou, euz ar re gaerra.

EUR BELEG DU E-TOUEZ AR RE WENN

Med ar pezh a sko ar muia an daoulagad eo ar goulou-koar elum en tu kleiz dirag skeudenn ar Werhez Vari hag hini Sant Jozef. Biskoaz n'em-eus gwelet kement en iliz ebed, memez en Itali.

En overenn, n'eus ket kalz a dud. A-leiz, a zoñjan, a zo bet er pellgent, en noz tremenet. Ar beleg a zo gand an overenn a zo eur morian, eur paotr kaer, braz ha moan, eur fas ledan dezañ. Ne die ket kaoud ouspenn tregont vloaz. Ar pedennou a deu gantañ frêz ha skler.

An overenn a gomañs gand kantik an Nedeleg a vez kanet e Breiz hag e Bro-Hall, nemed ez eus gerioù saozneg war an ton.

Ar beleg a zo gand an overenn eo ivez an hini a ra ar brezegenn. Homañ a zo simpl ha berr. He hompren a ran, heb poan ebed, rag gweled a ran mad ar pezh e-neus c'hoant rei da entent : goul Nedeleg, emezañ, goul Ginivelez or Zalver, a zigas ar sklerijenn hag ar joa d'an dud oll er bed-mañ.

Ar hredo hag ar sanctus, beza ma 'maint e saozneg, a zo kanet war don ar han-plèn a veze kanet gwechall. An ton a-dra-zur a zo kaer hag em-eus kalz a blijadur o klevet anezañ, med ne gavan ket e yafe gwall vad gand aksant ar saozneg. Greet e oa gwechall evid al latin ha ne ya mad nemed gantañ. Gand ar saozneg ez eo evel ma lakafed gand kuign-amann kig-moh hag a zo ken mad gand fars gwiniz-du.

Eur wech echu an ofis, an overenner, pa guita an aoter, e-leh mond d'ar sekreteri, a ya er-mêz euz ar heur dre ale kreiz an iliz beteg dor ar porched. Homañ a zo digor braz. Chom a ra eno, hag an dud, dre ma'z eont er-mêz, a stard e zorn dezañ. Eñ a het dezo eur gouel Nedeleg laouen.

Eun dra souezuz a-walh eo gweled ar paotr du-ze eno, e-unan, en e zillad overenna, e-touez ar re wenn, eur joa dispar o sklerijenna e fas du hag an oll o tremen dirazañ leun a resped.

Ne oa ket braz niver an dud en iliz, med en o halon e ranke beza kreñv ha birvidig o feiz. Heulia a reent an ofis gand kalz a resped, respont a reent frêz d'ar pedennou ha kana a reent oll a vouez uhel.

Pa deuan er-mêz euz an iliz e ra glao, glao munud ha yen a laka kêr da veza teñval ha trist hag ar paour-kêz den da skrija gand ar riu. E kêr, an touriou uhel, du-hont, ar « World Trade Center », an « Empire State Building », a ya an hanter uhella anezo da goll er houmoul. Mond da bourmen gand an amzer fall-ze da baka kaillar ha da veza trempet heb gweled netra ne lavar ket kalz a dra din. Gwelloh eo, a zoñjan, distrei d'an otel. A-hend-all, poent lein a dosta dija.

EUN TELE DISPLIJUZ

Goude lein, ez eo braooh an amzer hag e sav c'hoant ganen mond da ober eun dro beteg kreiz kêr, beteg enezenn Manhattan. Mond a ran dre ar ruiou, heb gouzoud re peleh eh erruin. Ar feson-ze marteze eo ar gwella evid gweled eur gêr e-giz ma 'mañ e gwirionez. Evel-se, e weler, ouspenn an traou kaer, an traou brudet, traou hag a n'int ket ken brao, med a ziskouez gwelloh penaoz e vev an dud. A-wechou zoken e kaver traou brao beza ma ne vez bet greet brud ebed dezo.

Beteg-henn, e kave din, en eur vro binvidig evel Stadou-Unanet an Amerik, ne oa nemed traou nevez ha kaer. Bre-

mañ, pa 'maon e kêr New-York, er gêr vrasa, e welan, gand va daoulagad, n'eo ket ken kaer an traou hag am-oa klevet lavared. Traou brao a zo, sur. Ar ruiou a zo ledan; med a-veh ma hellont leuskel da dremen toud an otojou a deu stok-ha-stok warno. Ha pegen striz eo e pep tu an trotouar ! Ar re a zo war o zroad o-deus mil boan o vond warnañ. An trotouar n'eo ledan nemed e kreiz kêr, el leh ma 'mañ ar magazennou braz. Ouspenn-ze, el leh ma 'maon bremañ, ez eo spontuz gweled al loustoni war vord ar ruiou ha war an tammou douar dilezet a zo amañ hag a-hont. Biskoaz n'em-eus gwelet kement a baper louz o treina, a voutaillo goulo, a voestou bier hag a voestou all a beb seurt. An tiez, bet ruz ar brik warno, a zo deuet da veza du-pod gand ar moged. Nann, pa welan kement a loustoni, ne gredan ket e vije eüruz an dud amañ. Chom a ran goulskoude da vale beteg an noz. Pa zistroan d'an otel, n'em-eus ket gwelet Manhattan med skuiz on, hag eh en em lakaan da zelled ouz an televizion. Rag e pep kambr ez eus eur post, eur post hag a ro zoken, mar plij, skeudennou a liou.

Med amañ, beza ma'z eus trizeg chadenn disheñvel, n'eo ket gwall blijaduruz an televizion. Perag ? Evid meur a dra. Abalamour ma n'eo ket tost d'al liou da dalvoud hini Breiz ha Bro-Hall : kalz re velen eo. Med kalz gwasoh a zo : war an televizion ne deu nag eur film, nag eun istor, na netra all ebed heb na vije trohet a-greiz-toud, a-benn deg munud, e-pad deg munud all, gand pennadoù greet evid embann ano pe verk eur varhadourez bennag. Setu ne heller gweled ar film pe an istor nemed a dammou. Hag an dra-mañ a zo displijuz-kenañ.

O KUITAAD NEW-YORK

En devez war-lerh, pa guitaan New-York evid mond da Knoxville, e Stad an Tennessi, n'eo c'hoaz nemed seiz eur. An amzer a zo brao; n'eus ket eur goumoulenn war an oabl, med yen-kenañ eo. Da gas ahanon d'an êrborz em-eus adarre ar paotr yaouank e-noa kaset ahanon dija pa oan o vond da Vontreal.

Felloud a ra dezañ diskouez din ruiou brasa kreiz-kêr. N'eus den ebed c'hoaz koulz lavared war-zao hag an otojou a zo rouez. Setu e hellom mond goustad ha selled mad ouz an traou. Ar ruiou a zo eeun-tenn hag hir, hir, kement ha ma ne weler ket ar fin anezo. Ledan int ivez, med gand an tiez uhel hag an touriou en daou du, e kaver anezo striz. En em zantoud a reer enno evel etre diou voger eur prizon. Ne vezer ket tentet kalz da zelled ouz ar magazennou. Kentoh e klasker selled war-zu an neh, war-zu an oabl, da glask an êr

hag an heol. Kavoud a ra din, ma rankfen chom da veva aze, e teufe va gouzoug da galedi ha d'am lakaad da veza penngamm, dre zevel va fenn en êr.

Ar pezh a gavan ar souezusa, n'eo ket ar magazennou eo, n'int braooh tamm ebed eged on re dre amañ, med an êzenn a welan o sevel amañ hag a-hont euz ar chôser. « Petra eo an êzenn-ze ? » a houlennan digand va hompagnon.

« An êzenn-ze, aotrou, a respont din, a deu euz ar horzennou a ya dindan an douar da gas an dommder en tiez. E New-York, ar bevrvasa euz an tiez a zo tommet bremañ gand uzinou bet savet gand ar re a zo e penn kêr.

Goude ez eom eur pennad brao a-hed Central Park, liorz veur vrudeta New-York, a-raog mond da dreuzi an East-River, ken ledan hag an Hudson, dre eur pont houarn uhel emaoñ ennañ evel en eur gaoued.

Eur ru ledan a gas ahanom neuze eeun-tenn, war zeiz pe eiz kilometr, beteg êrborz La Guardia. Gras e kavan en em gavoud war ar ru-mañ ha gweled e pep tu dezi eur renkad gwez braz hag en tu all dezo tiez bihan izel gand eur jardin. Dindan bannou alaouret an heol o sevel ez eo eun dudi o haoud dirag an daoulagad goude tiez uhel ha touriou kreiz kêr, ken du, ken divalo ha ken trist.

AMERIKANED N'INT KET MOAN

En avion n'emaom ket ouspenn hanter-kant pe dri-ugent. Eur wech all emaoñ e-kichen an prenestr.

Gand an amzer vras a ra e hellin gweled mad ar vro dindannon.

Pa'z om savet tri pe bevar hant metr en êr, an avion a ra eun dro a-zioh kêr. Neuze em-eus eur wech all ar gwel euz New-York a-bez, war doud e ledanded. En taol-mañ, emañ an heol o para warni, med n'o ket tamm ebed kaeroh da weled, rag ar pezh a sko ar muia an daoulagad eo atao riblou fank an diou stêr ha bord ken fank an enezennou goloet gand lehid heuguz, ar ruiou ken eeun ha linennou kaier-skol ar vugale hag an tiez deuet enno toud ar brik da veza du-pod gand moged an uzinou.

Echu e dro gantañ a-zioh kêr, ar harr-nij a zav buan en oabl glaz ha kerkent New-York a ya da goll a-dreñv ar vogedenn velen a zav diouti.

Em hichenn, en tu dehou, ez eus eun den yaouank; mar-teze e-neus tregont vloaz. Braz ha kreñv eo ha teo ivez, evel a-leiz a Amerikaned. Me a gave din beteg-henn e oa an Amerikaned oll, ar re yaouank da vihanna, paotred ha merhed brao, braz ha moan, evel ar re a weler er sinema. Med abaoe 'maon amañ em-eus leh da veza souezet : kalz muioh e welan a re deo eged a re voan. War ar poent-se on bet tromplet war ar varhadourez. Hemañ a zo pouez ennañ ! Med gouzoud a rin prest perag, pa vo digaset on pred deom.

Plijadur a-leiz am-eus o weled anezañ o tebri pe gentoh o lonka, rag ne gemer ket a amzer da chaokad. Mond a ra an traoù gantañ evel ma vije chomet eisteiz war e naon. A-veh ma eo echu va zaladenn ganen (ar plad kenta eo), pa'z eo lonket gantañ dija toud e bred ha n'ouzon ket ped gwerennad te. Daoust ha kouezet on war mab bihan roñfl braz ar hontadennou koz ? N'em-eus ket da veza souezet ma'z eo ken teo va den.

Teir eur zo abaoe m'on-eus kuitaet New-York, hag ar harr-nij, greet gantañ tost da bemzeg kant kilometr, a zo dija o tiskenn en êrborz Knoxville. A-veh er-mêz euz an avion, e welan dioustu Per, va niz, ouz va gortoz. Amañ, ne rankan ket gedal pell va malizenn. N'eus ket diskennet kalz a dud. Setu emaoñ prest e-kichen an oto. Homañ eo a welan kentoh eged Per.

Hi he-deus peadra a-walh da lakaad va daoulagad da drel-la. Gand he liou da genta : ruz gwin Bourdel eo; gwin Bourdel eun tamm treñket. Gand he ment : tost eo dezi beza ken braz hag eur wagon hent-houarn. Sevel a ray c'hoant ganen diwezatoù gouzoud just pegeid ha pegen ledan eo : pemp metr deg a hed he-deus hag eur metr deg ha pevar-ugent a lehed. Kemeret em-eus he muzulioù ! Goulskoude eo ar vihanna euz an otojou amerikan. Va zamm oto din-me n'eo nemed eur c'hoariell !

KNOXVILLE EN TENNESSI

An êrborz a zo pemzeg kilometr euz kêr Knoxville, tost da uzin aluminom Alcoa, brasa uzin aluminom ar Stadou-Unanet, ha da gêr Alcoa, eur gêr nevez savet a-bez evid an uzin hag he-deus tennet he ano outi. Alcoa, da lavared eo, ber-raet, ano ar gompagnunez he-deus lakaet sevel an uzin : Aluminimium Company American, Al-Co-A.

Euz an êrborz beteg Knoxville, an hent a ya dre eur vro gaer, heñvel eun tamm ouz an Normandi, gand torgennoù

goloet a barkeier leton hag a goajou braz; nemed amañ ez eo kalz uhelloc'h an torgennou ha brasoc'h ar hoajou. D'an nevez-amzer hag e-pad an hañv, ar vro a dle beza eun dudi he gweled pa vez deliou er gwez.

Evid mond d'an otel e rankom treuzi ar stêr Tennessee. Homañ he-deus roet he ano d'ar Stad. Eur stêr vraz eo. Mond a ra d'en em daol er Mississippi, seiz pe eiz kant kilometr ahalenn.

E Knoxville he-deus dija tri pe bevar hant metr lehed. Gwechall ar bagou braz ne hellent ket dond beteg ar gêr. Bremañ, abaoe ma'z eus greet eul lenn hir warni, e hellont dond. An dour a zo don e-barz, med pegen louz eo ! Ruz eo gand an dour a drein ganti.

Per a gas ahanon da genta d'an otel, a zo gwintet uhel war vord ar stêr, e penn ar pont hir a dreuz anezi, ha goude d'e apartamant, er Skol-Veur. En eur vond, e welan dija eul lodenn vad euz kêr. Knoxville a zo eur gêr a-veh brasoc'h eget Brest. E Brest ez eus 170 000 den, e Knoxville, 180 000.

Med ar gêr n'eo ket tost dezi beza ken koz. Er bloaz 1785, ne oa, el leh ma 'mañ, nemed koajou ha douar vak. Er bloaz war-lerh, ne oa nemed eur fort greet gand treujou koad ha douar, savet gand eun den anvet James White (da lavared eo Jakez ar Gwenn) evid divenn e di-koad hag an tamm douar torret gantañ, a-eneb d'an Indianed.

Tud all a deuas buan da zevel o zi e-kichen ar fort. An tammig bourk a greskas ken buan all hag er bloaz 1796 e oe roet dezañ an ano a Knoxville evid digas da zofj d'an dud euz Henry Knox, a oa d'ar poent-se ministr armeou ar Stado-Unanet. E-pad seiteg pe driweh vloaz (beteg 1812), Knoxville a oe Kêrbenn Stad an Tennessee. Ar gêrbenn abaoe a zo Nashville, abalamour ma 'mañ e kreiz ar Stad hag evel-se tostoc'h evid an oll.

Stad Tennessee a zo eur stad hir ha striz, tost da Greisteiz ar Stado-Unanet, seiz kant kilometr da vihanha diouz ar mor, etre ar menezioù Appalach hag ar stêr vraz Mississippi. Unan eo ivez euz Stado Greisteiz ar vro a oa en em zavet a-eneb Stado an Hanternoz pa oa deuet c'hoant d'ar re-mañ lakaad rei o frankiz d'ar sklavourien er bloaz 1861. E-pad ar pevar bloaz ma padas ar brezel, Knoxville a chomas pell e-kreiz an emgannou brasa.

BRO AN DOUR HAG AL LENNOU

Ar gêr a zo war bord ar stêr Tennessee. Goulskoude ez eo uhel a-walh c'hoaz al leh ma 'mañ, peogwir e-neus ouspenn tri-hant metr uhelled. Ar menezioù hag ar hoajou a deu beteg enni. Lavared a hellfed zoken ez eo al lodenn vrasa outi savet e-kreiz ar hoajou, rag kêr a zo skignet war eun dachenn douar ledan, deg gwech da nebeuta ledannoc'h eget an hini ma 'mañ kêr Vrest warni. War-dro deg leo he-deus a-hed, hag eiz a lehed, da nebeuta.

Kreiz kêr n'eo nemed eur harre bihan a ziez pe eiz kant metr a gostez. Eno emañ an tiez kosa, ar bankou braz, an oteliou kaerra, ti-kêr, ti ar polis, al lezvarn, an tiez a gomers brudet. Eno ez eus plasennou greet evid digemer an otojou. Eno eo emañ an ilizou brasa. An ilizou n'eo re lavared ez eus eur bern outo. Biskoaz n'em-eus gwelet kement e nebleh. Lavared a reer ez eus pevar hant e kêr, peder gatolik hag ar re all toud protestant. A-leiz anezo a zo ilizou kaer, bet savet gand mein benerezh glaz-loued euz ar re vrasa. Kredi a-walh a rafen ez eus pevar hant. A-leiz a zo, sur. Med perag ez eus kement-se ? N'eus ket kalz a gatoliked, med bez' ez eus protestanted euz ar bemp warn-ugent rann-gredenn.

N'eus nemed e kreiz kêr, hag eun tamm a-hed ar ruiou brasa hag e vije tiez stag ouz stag. El leh all, an tiez a zo e-touez ar gwez braz, pell an eil ouz egile, hanter-kant pe dri-ugent metr da nebeuta, digor an douar d'an oll dirazo, heb moger pe neud-orjal endro dezo. Ar beurlarsa euz an tiez, nemed e kreiz kêr, a zo tiez koad, evel daou hant vloaz zo. An tiez all ha re kreiz kêr a zo e brik ruz.

E Knoxville hag er vro tro-war-dro, dre ma 'maer pell diouz ar mor, n'eo ket ingal tamm ebed an amzer. Hervez ma lavar ar din, e weler a-liez a-walh, e-pad an hañv, dreist-oll da viz gouere, an termometr o sevel beteg daou zegr ha daou-ugent, hag e-pad ar goañv, er memez devez, skorn kaled diouz ar mintin ha triweh pe ugent degre da greisteiz, evel m'am-eus gwelet va-unan da zeiz ar bloaz nevez.

Pa'z eer dre ar hoajou endro da Knoxville, e vezer mantret o weled pegen uhel, pegen sonn ha pegen teo e sav ar gwez. Perag e teuont ken kaer ? Abalamour ma vez tommder vraz ha glao a-leiz. Arnev a vez a-liez ha pil-dour. Ne gav ket din em-ije gwelet biskoaz kemend a zour e nebleh. Amañ emae e bro an dour hag e bro al lennou, lennou hir, ledan ha don, greet oll gand dorn an den.

N'eus ket eun draonienn endro da Knoxville hag a ne vije ket enni diou pe deir lenn vraz a zaou-ugent pe hanter-kant

kilometr hed, bet greet o fardellou etre an diou vrezel diwez. E traonienn ar stêr Tennessi nemetken, ez eus nao lenn. Ne gredan ket e vije bro ebed er bed hag a vije enni kemend a lennou braz. Dre amañ e ya toud an traou endro gand an elektrisite : toud an tiez e Knoxville a zo tommet ganti. Uzin vraz Oak-Ridge, ha kêr Oak-Ridge, savet a-bez er bloaz 1942 evid dond a-benn da ober ar vombezenn atomeg, uzin aluminium Alcoa, brasa uzin aluminium ar Stadoù-Unanet, ha kêr Alcoa, pemzeg kilometr euz Knoxville, ne labouront nemed gand an elektrisite.

Red eo gweled pegeid eo fardellou al lennou braz-se, pegen uhel ha pegen ledan (war bep hini anezo ez eus eun hent braz), evid kompren pegemend a labour ha pegemend a boan a zo bet evid dond a-benn da ober anezo. Fardell lenn Lenoir-City he-deus eur « mile » a hed, da lavared eo eur kilometr c'hweh kant metr, ha tregont metr uhelled. Al lennou braz-se (seiz a zo, pemzeg pe ugent kilometr endro da Knoxville) o-deus lakaet da cheñch buhez n'ouzon ket pegemend a dud. Med lakaet o-deus ivez da veza c'hoaz kalz kaeroh eur vro hag a oa dija kaer-kenañ.

Red eo sevel uhel war eur menez bennag e bord al lennou evid gweled pegen kaer eo deuet da veza ganto an traoniennou. Pa vez brao an amzer, eo eun dudi gweled an dour o lugerni dindan an heol, skeudenn ar menezioù war an dour hag arme gwez ar hoajoù o tiskenn betek ennañ da zouba o zreid ennañ.

Y, Miossec.
Da veza kendalhet.

Alhwez an anioù-leh

Kement hini a ra wardro studi an anioù-leh (anvadurezh-lehoù), a oar peseurt labourioù a-bouez a zo bet gouestlet gand F. Falc'hun d'ar gudenn-ze, ha da hini orin ar brezoneg war eun dro (1).

Kudennou hag o-deus roet lañs da rendaeioù a beb seurt. Ne fell ket hepken da F. Falc'hun displega hini pe hini euz an anioù-leh; diazezet e-neus a-hed ar bloavezioù eur gelennadurezh hag eun doare nevez da studia an anioù-leh, digoret e-neus eun hent dezañ e-unan hag a zeblant beza leun a bromesaou. En trede leor euz ar rummad (2), e ra deom da anaoud peseurt reolennoù-stur e-neus heuliet, peurreiza ha harpa a ra anezo gand skwerioù niveruz-meurbed.

Eun doare nevez eo a-dra-zur, d'ober gand an anvadurezh-lehoù, eur gelennadurezh divoutin gouest da bila an tezennoù digemeret betek-henn. Arsog F. Falc'hun ar yezonourien o studia an anioù-leh a gemere skwer war venozioù eur heñtiegour brudet euz an XIXed kantved : D'Arbois de Jubainville. Hemañ a glaskas teuler eun tamm sklerijenn war an anioù-leh en e leor : « *Recherches sur l'origine de la propriété foncière et des noms de lieux habités en France* » (1890).

Hervezañ e savent peurlvula diwar an anioù douget gand kenta perhenned an douar e Bro-Halla. Soñjal a ree evelhe dond a-benn da gernerza unan euz e gelennadurezioù all, dilezet en devez hirio : gouez dezañ ar perhenna-dre-benn (propriété privée) a oa dianav d'ar Hallaned ha digaset e oa bet dezo gand ar Romaned. Pa veze eun ano-leh bennag stummet gand ar gourfenneger (suffixe) -acum, D'Arbois de Jubainville a wele ennañ eun ano-den, hini eur Roman pe eur Gallo-Roman, ma adstumme neuze diouz red ar furn koz anezañ.

An doare-ober-ze e-neus henchet beteg hirio an dud goui-
zieg, hag en o zouez unan euz ar re vrudeta, A. Dauzat, hag
e ya hemañ war roudou D'Arbois, gand e genlabourerien
Deslandes ha Rostaing, en eun oberenn adembannet nevez-
zo : « *Dictionnaire étymologique des noms de lieux en Fran-
ce* » (1978). Evid F. Falc'hun ar feson-ze da studia an
anoioù-leh, en eur adstumma anoioù tud, a zo diamzeret ha
didalvez.

Tro e-neus bet da geñveria gerioù galianeg, kembraeg,
brezoneg, ha dreist-oll d'ober enklaskou war an dachenn.
Hag evelse eo deut da zoñjal e oa red klask orin an anoioù-
leh - e Breiz, hag e Bro-Hall a-bez - n'eo ket e stumm koz
eun ano den, med kentoh en eur ger keltieg bennag o
tiskouez an douarou, an traoniennou, ar menezioù, h.a. hag
awechou all al loened hag ar plant. Staga ar muia gwella an
anoioù-leh euz an douaroniezh, setu aze al lezenn evid kaoud
alhwez an anoioù-leh.

Da skwer, ar ger galianeg *Cetum* (koad) a zo deut da veza
goude kemmadurioù a beb seurt ar gourfenngerioù : *quet*,
quaix, *queux*, *coy*, *cuy*, *cuit*, h.a. ma kaver anezo ken nive-
ruz o stumma anoioù-leh e Bro-Hall. Eur gêrig anvet e galleg
« *Pain-Cuit* » (E. et L.) n'eus netra da weled gand ar bara
poaz ! Ma lakeer avad an ano iskiz-se e-kichen ar brezoneg
« *penn-coed* », e vo sklêrroha an traou dioustu.

An hevelezh hent a heller heulia gand « *Cetia* », rannvro
goloet a goajou, gand anoioù ar plant, balan, dero, gand re
an anevaled, bleiz, yourh, h.a. Daoust ha n'eo ket furroha
displega an ano-kêr *Balanzac* (Ch.-Mar.) dre ar ger keltieg,
ha brezoneg, *Balan*, eged mond da glask eun ano latin,
« *Ballentius* », ijinet diouz red, evel ma ra Dauzat hag e
genlabourerien, evid chom feal da gelennadurezh D'Arbois ?

Aliez e lak F. Falc'hun keñver-ha-keñver an diou feson da
ziplega eun ano-leh, e hini hag hini ar re en e rôg, hag e
weler frêz evelse pegen dister e oa an displegadenn goz ha
pegen gwirheñvel eo e hini.

Unan a-bouez braz eo oberenn Falc'hun ha Tanguy evid ar
pez a zell ouz al lehanvadurezh. Setu a-benn ar fin embannet
labourioù hag a zigas nevezintioù hag eur gelennadurezh
frouezuz, dreist-oll pa vo greet ganti ez-vraz. Hag an dra-ze
en eur implij ar yezou keltieg, ha dreist-oll ar brezoneg, el leh
ma vezed techet d'ober en arôg gand al latin hag ar germa-
neg. Hiviziken den ebed ken o studia an anoioù-leh ne hello
tremen heb ar brezoneg, ma ne fell ket dezañ ober fazioù
braz.

A-hend-all doare-studia F. Falc'hun a zeu da zikour

dirouestla kudenn orin ar brezoneg. Gouzoud a reer e-neus-
eñ renevezet an enklaskou war an dachenn-ze ivez, en eur
zismantra tezenn goz Joseph Loth, digemeret eun tamm re
zentuz gand ar geltiegourien.

Lavarom c'hoaz e lenner gand kalz a blijadur al leor-mañ,
daoust dezañ da veza unan a ouiziegezh, zoken pa ne vèzer
ket maill war gudenn an anoioù-leh. Bez' ez eus ennañ evel
c'hwez-vad douar Bro-Halia ha Bro-Hall gwechall, o sevel
euz an anoioù-leh, gand ar hoajou don, an onn, an ivin, ar
balan, ma veve en o-zouez bleizi, yourhed, moh gouez, hag
ar stêrioù gand an avanked o labourad enno. Ha pa weler
o-deus F. Falc'hun ha B. Tanguy lakaet an traou da vond
war-rôg dre berz ar brezoneg, e heller kaoud, evel Breizad,
eun tammig lorch.

P.-M. MEVEL.

- (1) « Vallées et Plaines », Ed. Armoricaines, 1966. « Noms de hauteurs »,
Ed. Armoricaines, 1970.
(2) F. Falc'hun, gand kenlabour B. Tanguy : « Les noms de lieux celtiques.
Troisième série. Nouvelle méthode de recherche en toponymie celtique », Ed.
Armoricaines, 1979.

EMBANNADURIOU EMGLEO BREIZ

Per-Jakez HELIAS : AN TREMEN-BUHEZ

Oberour « *Ar Mên Du* » ha « *Maner Kuz* » a ginnig
amañ, en eur vond a-eneb red, balizennou tregont
vloaz a skiant varzel m'emañ an eienn outo, peb
enaouerez er-mêz, er yez vrezoneg.

*Ne gredan ket e teufer barz er bed-mañ. Nebeutoh
c'hoaz e hellfer dond da varz. An hini ma vez grêt
outañ barz n'eo nemed eun ostiz en desped dezañ,
neiz amprestet ar goukoug barzoniezh. Ar barzoneg
a zo krouadur ar goukoug. Gand an ostiz e chom
an enor hag ar gefridi da veza e dad mager.
Kement-se ne zigas deoh soñj euz netra ?*

E gwerz e ti an oll varhadourien vad : 40 lur.
Pe digand Brud Nevez, 6 ru Beaumarchais,
29200 BREST.

Da zond er-mêz araog pell, eun adembannadur hir-
gortozet :

JAKEZ RIOU : GEOTENN AR WERHEZ

Brecht c'hoariet e Brest

Komz a reer forzig euz « amzer nevez » ar c'hoariva brezoneg, ha dleet eo henn ober : na ped strollad n'eus ket bremañ dre ar vro, oh ober pep hini e labour. Ema Strollad Beilladegou Treger o tapoud e ugent vloaz. Med eun nebeud bloaveziou 'zo, eo bet savet strolladou Brest, ar Vro Bagan, Karaez ha Plougin. Komz a reer nebeutoh euz re all hag a vez o c'hoari pezh er Morbihan ive, e Pleuigner, hag e Belz.

Med n'eo ket strolladou brezoneg hebken eo a weler o tifiuka hag oh ober berz. Re halleg a ra ive, dre ar vro a-bez. « Le Théâtre du Bout du Monde », (« Comédie de l'Ouest » gwechall) n'ema ket ken mui en eun dezert : muioh a dud a vez o heuilla e beziou-c'hoari bremañ - gwelet eo bet ze ervad e Brest, pa oa leun sal vraz ar P.A.C. evid ar wech kenta, evid dond da weled pezh kenta ar sêzon-mañ - ha dedennet e vez an dud ive gand al labour a vez greet en Hede, pe gand hini eur strollad nevez a gomedianed a vicher bet savet e Brest, an « Théâtre de l'Instant ». N'eo ket evid se n'o-devez ket ar strollad-mañ a gudennou : ne vez ket c'hoaz tra-walh a dud o vond da arvesti ouz ar peziou, kuden-nou-arhant a vez, ha re all... Marteze koulskoude, ema ar c'hoariva o vond da gemer eul lañs kreñvoh e Breiz ? Renta kont a ra amañ R. Derrien euz pezh B. Brecht, evel m'eo bet c'hoariet gand strollad Roazon.

Abaoc nebeud amzer, ema « Teatr Penn ar Bed » Roazon o vale bro gand eur pezh nevez : « Arturo Ui » a vez greet aneñ, ha skrivet eo bet, evel ma h ouzoh, gand Bertold Brecht.

Evid eur wech, e-neus bet c'hoant strollad Roazon ober ar « c'hoariadenn genta » e diavêz ar gêrbenn, ha Brest eo a zo bet dibabet evid kement-se. Gozig leun e oa sal ar P.A.C. evid he digemer. Peseurt arvestourien a oa aneñ ? Aketuz on bet d'o dizoloi : tud yaouank dreist-oll, studierien, kelennerien, intelligentsia Brest moarvad, med ive tud deuet aze, ket abalamour d'ar c'hoariva, med abalamour d'ar pezh e-unan, ha drezañ abalamour d'ar skrivagner.

Seul daol ma vez c'hoariet Brecht, e ranker anzañ e vez eun hanter muioh a dud. Fin, arabad kredi eo eun digarez a glaskan evid ar berz e-neus greet strollad Roazon an devez all e Brest.

Deuet eo ar mod gand paotred Roazon pedi tud euz an diavêz da leurennia o feziou-c'hoari hag ar wech-mañ eo Pierre Debeauche an hini 'n-eus greet war-dro. Beljiad aneñ, komedian a vicher adaleg 1955, e teu da c'hoari da Bariz, e « Centre Dramatique Nanterre » peurvuia. Tro ha tro komedian, skrivagner ha kelenner, eo gwall-ampart ar paotr, hag e ranker lared eo deuet brao pezh Brecht gantañ. Re labouruz a larfen 'wechou, kar dalea a ra eun tamm ar steuenn, ha dre ze, hirraad ar pezh : tost da deir eurvez a zo hirrig, daoust d'an danvez boud plijuz.

Dalhet e-neus ar rideo a lake bepred Brecht etre an tao-lennou, barz toud e beziou koulz lared. Diresped 'keñver ar hiz, me 'm-ije lammet aneñ : d'am zoñj, laha ar gouleier, vije bet tra-walh, peogwir e teu ar prologer da gana deom ar pezh zo da zond en taolennou, heuliet gand eun akordeoñs - evid rei liou eun amzer resiz. Ha gand aon ne vefe ket komprenet eo istor Ui hini ar Führer dreuzwisket, e teu ar rideo, pa vez tennet, da veza eur seurt skramm a heller lenn warnañ buhez an eil hag egile.

« Arturo Ui » a zo tost da 60 perzh ennañ : greet zo bet gand 18 den, 6 aneñ o kaoud eur perzh nemedken. Eur vedailen a roan da Guy Parigot (Arturo Ui) : dispar ar c'hoari gantañ ken ha ken. Eur sapre loen-sirk, a lavarfe ma zad-koz ! Fin, perzh kenta ar pezh eo, ha trehi 'ra war ar re all. Trehi 'ra ive Yann le Bonniec (Roma). Menegom c'hoaz Andre Reybaz (Hindsborough) hag e-neus c'hoariet gand kemend a wirionez, ha Roger Guillo (Gori), komedian a-bouez evel kustum... Med barz e vleud e oa pep hini, hag eun dudi eo bet din gweled aneñ o c'hoari.

DANVEZ AR PEZH

E galleg eo anvet « La résistible ascension d'Arturo Ui »,

hag e 1941 an hini eo bet skrivet gand Bertold Brecht.

E Chicago emañ, war-dro 1930. Ha setu istor eun den, gangster dister anehañ, oh ober e hent tamm ha tamm e trust ar haol-fleur, e-giz m'e-neus graet Hitler e hini beteg kemer penn e vro. E gwirionez, keñveria a ra ar skrivagner an daou zen en e bez.

Eun doare kuz, eun doare dre zindan, evid diskouez d'an dud pegen heñvel eo doareoù ha gwidreou Hitler evid dond da veza treh. « Eur barabolenn, 'vel ma lavaro Brecht, skrivet gand ar pal da zistruja ar resped droug a vez kustum an dud da gaoud ouz al laherien vraz. »

Eur meleziour euz pezh a c'hoarveze e bro an Alamagn war-dro ar bloaveziou 1930 eo peb taolenn :

Chicago : krizenn ar haol-fleur, klask a ra an trust kaoud sikour an ti-kêr.

Hindsborough, kuzulier an ti-kêr, a vez kinniget dehañ aksionou hanter-briz.

Klevet e-neus Arturo Ui preg euz an afer. Klask a ra lakad anehañ diêz. Eun enklask a reer diwar e benn.

Mestr an trust e teu Arturo a-benn da veza.

Kenteliou a houlenn Ui kaoud gand eur homedian koz ha ne blij dezaf nemed Shakespeare.

Re hir e vefe kenderhel gand an taolennou, ha 'm-eus ket c'hoant konta deoh an istor, gand aon na tennfen ar blaz deoh kuit euz ho peg. Gwelloc'h lenn ar pezh, ha gwelloc'h c'hoaz mond da weled strollad Roazon. Rag talvezoud a ra ar boan en em zirenka.

R. Derrien.

Bro an Alamagn : klask a ra noblañsou bihan reter ar vro kaoud zikour digand ar stad.

Prof a reer douar d'ar Prezidant Hindenburg da vounta anehañ da rei zikour d'an noblañsou.

Nah a ra Hindenburg rei ar plas a Chancelour da Hitler, daoust ma 'z eus eun enklask diwar e benn.

1933 : E blas a ra Hindenburg da Hitler. Harpet eo an enklask.

Hitler a gemere kenteliou ive...

LIZEROU

« Koumanantet on da « Vrud Nevez » abaoe an niverenn genta, ha da « Vrud » araog. Lennet am-eus war an n° 26 ar studiaden a-peus greet : « Tri bloaveziad a embannadurioù brezoneg ». Eul labour dreist evid ar re a bleustr war ar brezoneg hag eul labour e-neus moarvad goulennet kalz amzer. Gourhemennou.

Hogen souezet on bet eun tamm memestra. Lenn a ran er bajenn 24 roll ar helaouennou a vout eun nebeud brezoneg en o fajennou. Kredi a ran ez eo eun akouhadenn rag « Breizh » n'eo ket meneget. 23 bloaz atao a zo bet pennadoù e brezoneg hag abaoe 8 vloaz dindan talbenn « Dihun » a zo atao peder bajenn e brezoneg.

N'eo ket abalamour e skrivan aliez e-barz « Dihun », seblantoud a ra din memestra n'eus ket bet kalz a gelaouennou abaoe ar brezel o tond ken ingal euz dindan ar gwask gand pennadoù brezoneg. »

P. Roy, Roazon.

Respost F. Broudic : A zo gwir a-walh, ha va digarezi a ray an ao. Per Roy. N'em-oa ket klasket menegi an oll gelaouennou o tond er-mêz er pennad-mañ avad. Ar roll klok anezo a vo kavet el leoriou bet embannet gand an dastumadenn « Studi », hag enno eo meneget « Breiz » koulz ha « Dihun ». Er pennad embannet war « Vrud Nevez », e vije bet dleet lakad « Breiz » da heul ar helaouennou all hag a vez skrivet evid

ar muia e galleg hag a ro eur serten plas d'ar brezoneg.

« Laouen e vezan o tigemere « Brud Nevez » bepred. Plijuz ha didor-spered da lenn ar pennadoù aliez-tre. Timbrou-post a lakan deoh da bñ diou skwerenn all euz an niverenn 24 da veza kaset din. Tu a vo din da rei anezo da lenn d'eun toulladig tud, kuit da goll va hini 'vel ma c'hoarvez aliez. Savet mad (ha ber) pennad Visant Seité « Vallée-Mordien-Hemon. »

A.L., Roazon.

« Fentuz em-eus kavet pennad an ao. Miossec. Daoust hag eur beleg pe eur frer eo an ao. Miossec ? Dipitet on bet gantañ pa 'm-eus lennet e oa o komz euz Frañs evel on bro ! Nann, Ao. Miossec, Frañs n'eo ket ma Bro, na Bro-Hall na Bro-Beljik, na Bro-Switz. Me 'zo Breton euz bro-Vreiz ha setu toud ! Sur on n'on ket bet ma-unan da veza dipitet... »

Y.K., Gwengamp.

« Digarezit din, mar plij, beza ken diwezad oh adkoumananti da « Vrud Nevez », med eur « grève » (heñlabour ?) on-eus bet amañ gand tud ar zervich-post e-pad kalz mizioù. Kas a ran neuze kant lur evid koumananti da 1979 ha skoazella eun tammig ho labour mad evid ar brezoneg, hag evid ar Gellied. »

E.D.C., Iwerzon.

« ...Lenn a ran « Brud Nevez ». Traou mad a zo ennañ a-wechou, dreist-oll barzonegou 'zo, re Naig Rozmor, da skwer. »

Y.O., Roazon.

« ...Comme votre revue m'intéresse énormément et que ma maigre contribution vous aidera peut-être à la maintenir debout, veuillez trouver sous ce pli un chèque postal... »

J.Y. E., Daoulaz.

« Ho pedi a ran va digarezi evid beza chomet ken pell heb kas argant ebed deoh, med goûd a rit penaoz ema an traou hirio an deiz : re aliez e vez eun toull braz e foñs ar godellou !

Felloud a ra din ive lared deoh pegen dedennet on gand ho kazetenn, kement gand ar pennadou lennegezh ha gand an enklaskou. Evid pezh a zell ouz ar re-mañ, intereset on bet dreist-oll gand an hini

diwar-benn stad ar brezoneg e Brest. Pegen talvouduz e vefe kaoud enklaskou evid Breiz a-bez (pe d'an nebeuta evid kêriou Breiz : kêriou braz ha bihan Breiz-Izel, kêriou braz Breiz-Uhel) ha marteze ive evid rannvro Bariz.

Goûd a ran mad, a-dra-zur, ez eo red kaoud argant evid dond a-benn eur seurt labour, ha brao eo din henn lared pa 'z on chomet ken pell heb peñs ar pezh a dleen. Esperoud a ran koulskoude, hag e vo posubl eun deiz, rag anaoud stad an traou a zeblant din beza red ma fell deom beza kap da ren eur stourm efeduz.

X.

Ra o-devo soñj on oll lennerien e rannkont adkoumananti e koulz, e gwirionez ! Bez' e hellont ive skigna « Brud Nevez » e-touez o amezeien ha mignoned : red eo deom kaoud dalhmad muioh-mui a goumananterien. Hebto ne hellje ket ar gelaouenn dond er-mêz !

DA ZOND ER-MÊZ ARAOG PELL,
EUL LEOR NEVEZ GAND BRUD NEVEZ :

danevellou

euz an amzer - vremen

GAND

**J. Abasq, Remi Derrien, Charlez ar Gall,
P.-M. Mevel, My Skaouidig,
Korantin Riou, Per Trepos**

EMBANNET GAND BRUD NEVEZ

Priz al leor : 24 lur
Brud Nevez, 6 rue Beaumarchais, 29200 Brest
C.C.P. 893-94 P Roazon

En niverenn-mañ, e krog « Brud Nevez » d'embann kanaouennou-pobl, bet dastumet gand Kerlann, pa oa skolaer e bro-Dreger : kanaouennou bet klevet gantañ amañ hag ahont, ha n'eo ket prest da veza dister o zalvoudegez.

Huguette Gaudart a zalh da gonta burzudou ha darvoudou heh oad tener, d'en em ziliamma diouz he bugaleaj : amañ, e vo lennet diwar he fluenn danevell « Plahig Meill-Stang ».

Ouzpenn keloïou a leoriou nevez, e vo lennet ar wech-mañ ive eur renta-kont euz studiadenn ziweza an ao. Falc'hun diwar-benn anoïou-leh.

« Brud Nevez » entreprend, dans ce numéro, la publication de chansons qui furent collectées par Kerlann, du temps où il était instituteur dans le Trégor. Leur intérêt ne fait aucun doute : elles étaient chantées par le peuple, pour le peuple bretonnant.

Huguette Gaudart, pour sa part, poursuit l'exploration de son enfance, et livre cette fois l'histoire de « la petite fille de Meill-Stang ».

Outre l'annonce de nouveaux livres, on lira également dans ce numéro le compte rendu de la dernière étude de F. Falc'hun sur la toponymie celtique.